

**ББК 74.204 (2Т)
УДК 373 (2Т)
Г 94**

Ф. ГУЛМАДОВ

ИНЪИКОСИ ОБРАЗИ МУАЛЛИМ ДАР МЕРОСИ ПЕДАГОГИИ МУТАФАККИРОНИ ФОРСУ ТОЧИК

Касби омӯзгорӣ дар дунё яке аз пешаҳои қадим ба шумор меравад. Вай дар назди инсон нисбат ба сифатҳои шахсии ӯ, - қобилият, хислат, дониш, маҳорат, малақаҳо талаботи калон мегузорад. Омӯзгорон ва мутафаккирони ҳар давру замон оид ба масъалаи таълиму тарбияи насли наврас мавқеи махсус доштани омӯзгорро дар ҳалли масъалаҳои мазкур таъкид намуда, роҷеъ ба масъалаи тайёр намудани омӯзгори оянда, сифатҳои шахсии ӯ ва муваффақияти фаъолияти ӯ фикрҳои ҷолиб баён намудаанд.

Оид ба масъалаи сифатҳои шахсии омӯзгорон дар асарҳои Абӯнаسر ал-Форобӣ, Абӯалӣ ибни Сино, ал-Хоразмӣ, Насируддини Тӯсӣ, Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ, Ҷалолуддини Балхӣ, Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ, Камолиддини Биноӣ, Абдурраҳмони Ҷомӣ, Сайиди Насафӣ, Умари Хайём, Ҳусайн Воизи Кошифӣ, Закариёи Розӣ, Унсурулмаолии Кайковус, Носири Хусрав, Аҳмади Дониш, Садриддин Айнӣ ва дигарон фикрҳои ҷолиб баён карда шудааст.

Гарчанде донишмандон, шоирону нависандагони адабиёти классикии форсу тоҷик доир ба пешаи омӯзгорӣ асарҳои махсус нанавишта бошанд ҳам, вале осори илмӣ-адабии ҳар яки онҳо саршори панду ҳикматҳои педагогӣ мебошад.

Адибони форсу тоҷик дар эҷодиёти худ қимати илму дониш ва таълиму тарбияро дар инкишофи шахси комилу фозили ҷамъият ва ҳаёти инсон бузург медонанд. Ба қавли онҳо агар падару модарон ва омӯзгорон ба тарбияи насли наврас эътибори ҷиддӣ диҳанд, онҳо шахсони ҳалиму меҳрубон, ростқавл, покқичдон, фурӯтан, меҳнатдӯст, хоксор, покқинат тарбия ёфта ба камол мерасанд. Барои ҳамин, онҳо ҳама вақт кӯшиш мекарданд, ки мавқеи муаллим ва тарбияро дар ҷамъият баланд бардоранд.

Маълум аст, ки бузургони гузаштаи мо ҳанӯз то замони таълифи «Қобуснома» дар бораи зарурияти аз тарафи устод ба насли наврас талқин намудани илму донишомӯзӣ фикрҳои пурқиммате баён карда буданд. Маҳз устод бо ёрии илму дониш ба дили шогирд равшанӣ андохта, ба роҳи нек роҳнамоӣ мекунад. Масалан, устод Рӯдакӣ барҳақ гуфтааст:

Дониш андар дил ҷароғи равшан аст,

Ва-аз ҳама бад бар тани ту ҷавшан аст.

«Футувватномаи султонӣ» пурарзитарин осори панду ахлоқии Ҳусайн Воизи Кошифӣ буда, дар заминаи футувватномаҳои қаблӣ ба вучуд омадааст.

Дар илми педагогикаи имрӯза оид ба маънои асосии «муаллим» ҳамчун шахси аз ҷиҳати педагогӣ ва психологӣ ва донишҳои тахассусӣ ба таълиму

тарбияи насли наврас мусаллаҳбуда дар назар дошта шуда, мазмуни ин талабҳо дар асари номбурда хеле хуб инъикос ёфтааст. Фикру мулоҳизаҳои Кошифӣ барои ба касби муаллимӣ тайёр будан хеле ҷолиби диққатанд. Ҳамон кас пири комил, яъне омӯзгори ҳақиқӣ эътироф мегардад, ки агар шарту меъёрҳои ин касбро донад ва дар худ ташаккул дода бошад. Ҳамзамон пири комил, яъне омӯзгори ҳақиқӣ ҳуқуқи мурид гирифтано дорад, ки агар меъёр ва шартҳои мурид гирифтано иҷро карда тавонад.

Кошифӣ дар мавриди мурид гирифтано 28 шартро зарур мешуморид: «Аввал, он ки шароити шайхӣ пеши вай чамъ бошад. Дуюм, тавба, сеюм байъат, ки дасти ӯ бигиранд ва бигӯянд: бигӯ байъат кардам ва дар силсилаи аҳли футувват даромадам. Чаҳорум калимаи тариқат бар вай хондан, ки баъзеҳо тариқатро бар тавба вобаста донистаанд. Панҷум, сачҷода андохтан. Шашум, бародарони тариқро чамъ овардан. Ҳафтум, муридро эҳтиёт кардан. Ҳаштум, ба ду зону нишастани пиру ҷамоат. Нӯҳум, сухани бисёр нагуфтан. Даҳум, бисёр дар худ нигоҳ накардан ва ғайра. Кошифӣ чунин дастур меод: «Агар пурсанд, ки перояи пиру муридӣ чист, бигӯй аз мурид хидмату аз пир Ҳиммату ато» (10, с. 46-47).

Кошифӣ дар бораи пир (омӯзгор)-и асил гуфтааст: «агар пурсанд, ки шароити устои шад(д) чанд аст, бигӯй, шаш (шад(д) миёнбанд аст ва он сурати аҳду вафост): Аввал, он ки устои комил миёни вай баста бошад, ки агар марде даст ба миёни ӯ нарасонида бошад, ӯро нарасад, ки даст ба миёни фарзанде (шогирд) расонад. Дуюм, он ки ҳар сифате, ки дар футувват аст, ӯро ҳосил бошад». Ба ақидаи ин мутафаккир сухани устод аз шогирд аз се ҷузъ иборат аст: барҳез ба хизмат, бинишин ба ҳурмат, бигӯй ба Ҳиммат. Сеюм, он ки хурдаҳои тариқат дониста бошад ва нуктаҳои муҳаққиқон маълум карда, то ба фарзанд расонад. Чаҳорум, бояд, ки устои миён бастан онро аз рӯи ростӣ донад, то пай ба асл бурда бошад. Панҷум, бояд миёни фарзандро (шогирдро-шарҳи муаллиф) дар маҳфиле бандад, ки шайху нақибу бародарони тариқ бошанд ва агар муяссар нашавад, ба ҳузури чамъе миён бастан бояд, на дар ғӯшаи хилвате. Шашум, бояд, ки мулоҳизаи ҳоли фарзанд намояд, ки лоиқ ҳаст, ки шад(д) ба ӯ расонад ё не? Агар лоиқ надонад, тарки миён бастанӣ ӯ кунад, вагарна зулм карда бошад...» (11, с. 49).

Кошифӣ инчунин ба мавқеи устод (муаллим) дар ҳаёти чамъиятӣ-иҷтимоӣ ва тарбияи насли наврас фикрҳои пурқиммат гуфтааст. Ӯ таъкид намудааст, ки «Бидон, ки ҳеч коре бе устод муяссар намешавад ва ҳар ки бе устод коре кунад, бе бунёд бошад. Агар касе ба мартабаи кашфу каромат расад ва корҳои кулӣ аз ӯ дар вучуд ояд ва ӯро устод (ҳеч устод) ба устои дуруст набошад, аз ӯ ҳеч коре наояд ва кори ӯ ҳеч чизро нашояд ва ин ҷо гуфтаанд:

Ҳар киро устод набвад, кор бар бунёд нест,

Дар раҳи маънӣ рафиқе беҳтар аз устод нест.

Пас, ҳар ки хоҳад (ки коре) ба асл бошад, ибтидо ба устои комил бояд кард. Ба ғояти далел равшан аст, бар он ки устод бояд ва бе мутоибати устод аз ҳеч кас коре наояд:

Ҳар кӣ бе устод кард огози кор,

Кору бори ӯ надорад эътибор,

*Домани устод гиру шод шав,
Муддате хидмат куну устод шав (10, с. 48).*

Ба ақидаи Кошифӣ ҳар кас устодиро нашоҷад, балки марде комилу мукаммал бояд, то қавоиди ин кор ба ҷой оварад. Кошифӣ дар ин бора менависад: «Агар пурсанд, ки бинои шогирдӣ бар чӣ ҷиз аст, бигӯй ба сари иродат. Агар пурсанд, ки иродат чист, бигӯй, самъу (гӯш кардан) тоат. Агар пурсанд, ки самъу тоат чист, бигӯй, ҳар чӣ устод гӯяд, ба ҷон бишнавад ва ба дил қабул кунад ва ба тан фармон барад» (10, с. 50).

Агар пурсанд, ки одоби шогирд чанд аст, бигӯй, ҳашт: Аввал, чун дарояд, ибтидо ба салом кунад. Дуюм, дар назди устод кам сухан гӯяд. Сеюм, сар дар пеш андозад. Чаҳорум, чашм бар ҳар ҷой нақшоҷад. Панҷум, агар хоҳад, ки масъала пурсад, аввал дастур (иҷозат) талабад. Шашум, чу ҷавоб гӯяд, эътироз накунад. Ҳафтум, дар пеши устод ба касе саргӯшӣ (гӯшакӣ) накунад. Ҳаштум, ба ҳурмати тамом нишасту барҳосту кунад (10, с. 50).

Қамолиддини Биноӣ насли ҷавонро даъват мекард, ки омӯзгор-устодро азиздоранд ва ҳурмату эҳтиром намоянд. Касе, ки устодро худро ҳурмат намекунад, ӯ дар зиндагӣ ба ҷое намерасад. Биноӣ ҳурмати устодро дар ҷои аввал мегузошт ва эҳтироми ӯро нисбат ба падар афзалтар мешуморад ва дар ин бора мегӯяд:

*Ҳаққи устод аз падар беи аст,
В-аз падар устод дар пеи аст.
Гар падар аз ҳаёт баҳра диҳад,
Устод аз наҷот баҳра диҳад.*

Дар замони худ Сайидои Насафӣ ҳам вазифаи муаллимро баланд бардоштааст. Инкишофи тамоми сифатҳои неки инсонӣ дар шогирдон маҳз зери роҳбарии бевоситаи тарбиядиҳанда ба амал меояд. Агар хонандаро омӯзгор замони таҳсилаш дар мактаб аз таҳти дил таълиму тарбия диҳад, ӯ бе шубҳа дар ҷомеа соҳибэҳтиром ва шахси баландмартаба мегардад. Сайидо дар бораи он ки ҳеч кас бе роҳбарии мураббӣ одами комил ва боэътибори ҷамъият шуда наметавонад, чунин навиштааст:

*Бе мураббӣ нашавад ҳеч касе соҳибном,
Сангро мекунад афлок ақиқи яманӣ.*

Оид ба масъалаи нақши муассир доштани омӯзгор ҷиҳати дар рӯҳияи ахлоқи шоиста тарбия намудани насли наврас, ақидаҳои панду ахлоқии Насируддини Тӯсӣ хеле ҷолиб мебошанд. Ӯ таъкид намуда, ки тарбияи насли наврас аз бисёр ҷиҳат ба инкишофи санъати омузгорӣ вобаста мебошад, ки ин дар сурати аз тарафи омӯзгор аз худ намудани асосҳои илмҳои гуногун ва ба даст овардани таҷрибаи ҳаёти муяссар мешавад. Насируддини Тӯсӣ нисбат ба омӯзгор чунин талаботро ба миён гузоштааст: маҳорати ташкил намудани баҳс, ки исботи раднашавандаро дар худ доро бошад; ҳис намудани боварии ҷуқур нисбат ҷизи гуфта мешуда; нутқи хеле хуб; мантиқан баён намудани маводи таълимӣ.

Мутафаккири барҷаста Абӯнаسر ал-Фаробӣ дар таълиму тарбияи хонандагон мавқеи ҳалқунанда доштани омӯзгорро махсус таъкид намудааст. Ӯ таъкид намуда буд, ки омӯзгор хоҳад, ки аз шогирдон самимият, ростқавлӣ,

эхтирому ҳақиқатро талаб намояд, пеш аз ҳама, худӣ ӯ бояд дорои чунин сифатҳо бошад.

Фаробӣ дар ҷойи дигар қайд менамояд, ки дар низоми тарбия сӯиистифода ҷой дорад, яъне «тарбиятгар на бояд қаҳру ғазаби худро нишон дода, тундмичоз бошад, чунки ин сифатҳо хонандагонро муқобили ӯ бармехезонанд. Омӯзгор бояд ботамкин, серғайрат, суботкор бошад. Вазифаи асосии омӯзгор ин дар тарбиятгирандагон тарбияи сифатҳои хуб ва решакан намудани сифатҳои манфӣ мебошад» (9, с. 208-209).

Олими номдор Закариёи Розӣ менависад, ки «Тарбиятгарро зарур аст, ки камбудӣ ва норасоҳои тарбиятгирандагонро саривақт нишон диҳад ва ҳеҷ вақт аз онҳо ҳафа нашавад, бо тамасхур ба онҳо нанигарад, нисбат ба онҳо ҳисси нафрат надошта бошад. Баръакс дар назди шогирди чеҳраи хандон дошта, суханони ўро оромона ва ҷиддӣ гӯш кунад.

Закариёи Розӣ таъкид менамояд, ки дар ҳама ҳолат тарбиятгирандагонро гӯш карда тавонистани устод муҳим аст ва кӯшиш намудан лозим, ки аз онҳо қаноатманд бошад. Вале агар омӯзгор бинад, ки хонанда аз шарм ҷизеро пинҳон мекунад, ё ин ки аз гуфтани ягон ҷиз худдорӣ менамояд, ё ин ки аз шарҳи рафтори ноҷои худ шарм карда, онро пурра баён карда наметавонад, пас дар ин сурат муаллими оқил бояд худро мушаввашхотир ва бадқаҳр нишон надиҳад. Ҳамзамон огоҳ намояд, ки инро аз ӯ ҷашмдор набуд ва тарбиятгар аз ӯ ҷизи дар қиёфаи ӯ намоёнбударо ба таври равшан эҳсос кардааст. Бинобар ин, муаллим доимо вазъи рӯҳии хонандаро ҳам дар рафти дарс ва ҳам дар ҷараёни тарбия ба ҳисоб гирифта, ҳамчун устоди моҳир амал намояд (2, с. 20).

Ҳамзамон ин мутафаккир таъкид менамояд, ки мураббӣ бояд ҳамаи тарафҳои ҳаёти тарбиятгирандаро донад. Дар ин ҳолат мумкин аст имконият пайдо шавад, ки хонанда пурра ба ихтиёри тарбиятгар гузарад ва ўро ҳамчун шахси наздику дӯсти вафодор ҳисобад.

Ақидаҳои педагогии Абӯалӣ ибни Сино нисбати тарбияи насли наврас ва пешаи омӯзгорӣ дар чунин асарҳояш ба мисли «Тарбияи оилавӣ», «Омӯзишу парвариши мадрасии фарзанд» ва «Тадбири манзил» хеле равшан зикр ёфтаанд. Ў дар ин асарҳояш таъкид намудааст, ки омӯзгорон бояд ҳар як усулу роҳи тарбияро дар мавқею ҷойи худ истифода баранд. Ҳамчунин Абӯалӣ ибни Сино таъкид кардааст, ки омӯзгор бояд барои ҳар як рафтору кирдори нодурусти содирнамудаи кӯдак бетафовутӣ зоҳир накарда, барои рафтори нодуруст ба кӯдак ҳатман танбех дода шавад.

Яке аз қисматҳои муҳими таълимоти Абӯалӣ ибни Сино нисбати фарзанд дар китоби «Омӯзишу парвариши мадрасии фарзанд» зикр гардидааст. Дар ин китоб асосан дар баробари ҷӣ тавр кӯдакро ба мактаб тайёр намудан суҳан меравад. Дар баробари ин, дар ин китоб бисёр фикрҳои ҷолиб дар бораи талабот нисбат ба касби омӯзгорӣ, муносибати омӯзгор ва хонанда оварда шудааст. Ба ақидаи Абӯалӣ ибни Сино ҳангоми ба касби омӯзгорӣ интиҳоб намудани омӯзгорон якҷанд талаботро ба миён гузоштан лозим. Пеш аз ҳама омӯзгор бояд боандеша, диндор бошад, яъне ба талаботи замона ҷавобгӯ ва фикри солим дошта бошад. Аз рӯи фаҳмиши ҳозиразамон ӯ бояд усул ва роҳи тарбияи кӯдаконро, ки ба талаботи илми этика (ахлоқ) ва педагогика асос

ёфтаанд, донад. Сифатҳои шахсии омӯзгор ботаҳаммул будан, олиҳиммати, пок будан ва дониستاني шаклҳои муошират мебошад.

Ба ақидаи Абӯалӣ ибни Сино агар омӯзгор серталаб набошад ва шаъну эътибори худро нигоҳ дошта натавонад, ӯ обрӯи худро дар назди кӯдакон аз даст медиҳад. Дар баробари серталаб будан, бояд омӯзгор олиҳиммат ва нисбат ба кӯдакон меҳрубон бошад. Ба ақидаи ин донишманд, шахси дорой сифатҳои неки ахлоқӣ набуда омӯзгор шуда наметавонад ва одоби муошират бошад, боз яке аз шартҳои дигари талабот нисбат ба касби омӯзгорӣ мебошад.

Абӯалӣ ибни Сино дар назди омӯзгорон, таълимдиҳандагон ва тарбиятгарони насли ҷавон як қатор талаботро ба миён гузоштааст. Ӯ таъкид намудааст, ки вобастагии зичи байни тану рӯҳ, таъсири рӯҳ ба бадан ва бадан ба рӯҳ тарбиятгарро водор месозад, ки эҳтиёткорона ба кӯдакон муносибат намояд. Сино ин талаботро ба таври зайл таснифот намудааст:

1. Ба омӯзгор лозим меояд, ки дар муносибат ба кӯдакон мӯътадилиро риоя намояд.

2. Омӯзгор бояд ба он эътибори махсус диҳад, ки хонандагон то кадом андоза таълимоти ӯро дар қору зиндагии худ такрор менамоянд.

3. Дар ҷараёни таълим омӯзгор бояд шаклу усулҳои гуногуни таълимро истифода барад.

4. Омӯзгор бояд маҳорати хотира ва ҳам дигар қобилиятҳои зехнии хонандагон ва ҳамчунин қобилияти ба эътидол овардани тақлидкории онҳоро дошта бошад.

5. Омӯзгор бояд дар хонандагон шавқи илмдӯстиро дар алоқамандии тарбия ҳатто бо ҷазо додан бедор намояд ва хонандагонро мунтазам ба такрори чизи омӯхташуда талқин намояд.

6. Фикри муаллим ба хонандагон дастрасу фаҳмо бошад. Пеш аз он ки омӯзгор фикри худро ифода намояд, бояд моҳияти масъаларо худ дуруст фаҳмад, баъд кӯтоҳу фаҳмо ва бо забони адабӣ сухан гӯяд. Омӯзгор бояд аз гуфтани суханони зиёдатӣ худдорӣ кунад.

7. Омӯзгор бояд ба таври дастрасу фаҳмо фикри худро ба шунавандагон расонида тавонад.

8. Ҳар як сухани омӯзгор бояд ҳамроҳ бо имову ишора ифода ёбад, чунки таълим бо чунин усул нисбатан дастрас буда, бештар дар кӯдакон ҳиссиёти эмотсионалиро ба вуҷуд меоварад.

Пеш аз он ки муаллим ба таълими хонандагон шурӯъ кунад, бояд хусусияти фардии ҳар як хонанда ва шавқу ҳаваси ӯро ба ҳисоб гирад (1, с. 25-26).

Бояд зикр намуд, ки дар асрҳои XVI-XVII дар мадрасаҳо на ҳама донишмандон ва аҳли уламову фузалои давр мударрис шуда метавонистанд. Барои дар мадрасаҳо ба қори омӯзгорӣ шугл варзидан, ҳар касро ба қор намегирифтанд. Нисбат ба омӯзгорон талабот ниҳоят сахт буд. Аввалан ба касби омӯзгорӣ нафарони пуртоқат, дорой асаби мустаҳкам, сахтгир, вале ҳалиму меҳрубон интихоб карда мешуданд. Ҳамзамон дар мактабу мадрасаҳо омӯзгоронро ба қор мегирифтанд, ки нисбат ба дигарон дониши васеи ҳамаҷаҳади дошта, дар байни аҳли фазлу камол шӯҳрати беандоза қалон пайдо карда буданд.

Талаботи дигари педагогие, ки адибони тоҷик ба миён гузоштаанд, ин дорои сифатҳои неки ахлоқӣ будани омӯзгор ва ҳамчунин баланд бардоштани донишу маҳорати педагогии эшон мебошад.

Ба қавли мутафаккирони форсу тоҷик, барои сайқал ёфтани маҳорати педагогии омӯзгорон натавонанд додани донишҳои касбӣ, балки дар баробари ин андӯхтани таҷрибаи пешқадами якдигар ва ба ин восита баланд бардоштани малакаи педагогии ҳар як омӯзгор низ зарур аст. Омӯзгор дар ҳама давраи замон бояд шахси бохирад, бодониш, боақл, хушғуфтор ва дорои дигар сифатҳои инсонӣ бошад, таъкид намудаанд мутафаккирони форсу тоҷик.

Омӯзгор, аз нуқтаи назари бузургон бояд яке аз шахсиятҳои боэътибори даврони худ шинохта шавад, шогирдони арзанда тарбия намояд, ки пешбаранда ва равшандиҳандаи ҳастии ҷамъият бошанд, ҳамон тавре ки Абдуррахмони Ҷомӣ таъкид намудааст:

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,

Шавад тира аз беҳирад рӯзгор.

Талабот ба омӯзгор ва касби омӯзгорӣ дар замони муосир боз ҳам меафзояд. Ҳамон нафаре омӯзгори ҳақиқӣ шуда метавонад, ки агар соҳиби дили бузург бошад, ба дунёи афсонавии кӯдакон ворид шуда тавонад ва дар мавриди зарурӣ худро тифл ҳисобад. Танҳо дар ҳамин сурат кӯдакон ба омӯзгор чун одами тасодуфӣ не, балки ҳамчун шахсияти азизу боэътимод нигоҳ хоҳанд кард.

Яке аз вазифаҳои асосии муаллимон ба олами мураккаби муносибатҳои инсонӣ ворид намудани хонандагон мебошад, ки ин яке аз муҳимтарин вазифаҳои тарбия аст. Хонандагон бояд дар симои муаллим шахси ғамхору меҳрубон, ҳассос, кушодаҷеҳра, соҳиби лутфу эҳсон ва ҳалиму меҳрубонро бинанд. Омӯзгор бояд аз ҷашм ва чеҳраи хонанда тапиши қалби ӯро эҳсос кунад. Муаллим ба ин танҳо тавассути одоби баланди педагогӣ ва ҳиссиёти чуқури эмотсионалӣ муваффақ шуда метавонад. Чи тавре ки В. А. Сухомлинский навиштааст: «Ба муаллим бисёр вақт лозим меояд, ки ба ҷои ҷарроҳ бошад ва ба дардмандтарин ҷои одам даст расонаду худи одам аз ин беҳабар монад» (5, с. 124).

Дар ҷойи дигар В.А. Сухомлинский менависад: «Муаллим барои кӯдаки хурдсол ифодаи зиндаи адолатнокӣ аст. Ба ҷашми хонандаи синфи якум, ки баҳои ғайриқаноатбахш гирифтааст, нигаред. Ӯ натавонанд худро ба бахт меҳисобад, балки дар ӯ нисбат ба муаллим ҳисси бадбинию душманӣ пайдо мешавад (6, с. 164). Дар ин ҷо албатта муносибати боэҳтиромонаю самимонаи омӯзгор нисбат ба тарбиягиранда, эҳтироми шахсияти ӯ бояд дар ҷойи аввал қарор гирад. Омӯзгор дар муошират бо хонандагон тавре рафтор намояд, ки шогирдон аз сухани ноҷои ӯ наранҷанд. Бинобар ин, барои касби омӯзгорӣ муҳим аст, ки шахсони дорои ахлоқи баланд ва баоброӣ интиҳоб карда шаванд. Ин талабе мебошад, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва Консепсияи мактаби миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон зикр гардидааст. Аз тарафи дигар ҳислати аз болои худ қор кардан, худомӯзию худтакмилдиҳӣ ва меҳнати суботкоронаю пурмашаққати омӯзгорро қадридонӣ намудан лозим аст.

Омӯзгор дар қори тарбияи хонандагон, махсусан хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар сурате ба муваффақият ноил шуда метавонад, ки агар дили кӯдакро аз ҳиссиёти баланд ба шӯр орад. Бигзор мактаббача ханӯз таҷрибаи

кофии ҳаётӣ надошта бошад ҳам, омӯзгор ба ӯ ёфтани роҳеро, ки қалбашро ба меҳру садоқат раҳнамун карда тавонад ҳидоят намояд. Албатта, ин чандон кори осон нест, вале бояд омӯзгор тавонад, ки ба дили шогирд ҷойгир шавад, дили ӯро ҷунон тасхир намояд, ки ягон сирри худро аз ӯ пинҳон карда натавонад. Маҳз педагоги хирадманду ғамхор дар ҳамин синну сол барои шогирдонаш падари маънавӣ шуда метавонад.

Имрӯз фаёлияти муаллим дар шароити нави муносибатҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ бо гуногунмазмунӣ, гуногунсоҳавӣ пурра мегардад, чунки маҳз ӯ дар ташкилу ба роҳ мондани шаклу усулҳои нави таълиму тарбия дар мактаб шахси асосӣ ба шумор меравад ва фаёлияти ӯ баҳри дар амал татбиқ намудани тайёрии касбии мутахассисони асри XXI равона карда мешавад.

Пайнавишт:

1. *Авиценна. Семейное воспитание. / Избранные произведения. Т. 2.-Душанбе: Ирфон, 1980. С. 13-28.*
2. *Рази Абубақр Мухаммад ибн Закариё. Избранные сочинения. - Душанбе: Адиб, 1989. -157 с.*
3. *Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.-Душанбе, 2006.- 18с.*
4. *Концепсияи миллии маълумот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. - Душанбе: Матбуот, 2003. - 23 с.*
5. *Сухомлинский В.А. Избр. пед. соч. в 3-х т. Т. 2.- М.: Педагогика, 1980.- 348 с.*
6. *Сухомлинский В.А. Избр. пед. соч. В 3-х т. Т.1.-М.: Педагогика, 1979.-560 с.*
7. *Кайковус, Унсурулмаоли. Қобуснома. Ба ҷоп ҳозирқунанда М.Мулоаҳмадов. - Душанбе: Маориф, 1979.-192 с.*
8. *Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф». Душанбе, 2013.- 119 с.*
9. *Фараби Абунаср. Социально-политические трактаты. - Алма-Ата, 1973.- 430 с.*
10. *Кошифӣ, Хусайн Воиз. Футувватномаи Султонӣ. -Душанбе: Адиб, 1991. -320 с.*

Reference Literature:

1. *Avitsenna. Family Upbringing. Selected works. V.2. –Dushanbe: Irfon, 1980. –pp.13-28.*
2. *Zakariyou Razi Abubakr Makhammad. Selected Works. –Dushanbe: Adib, 1989. – 157pp.*
3. *National Conception of Upbringing in Tajikistan Republic. – Dushanbe, 2006. – 18pp.*
4. *National Conception of Education in Tajikistan. –Dushanbe: Matbuot, 2003. – 23pp.*
5. *Sukhomlinsky V.A. Selected Pedagogical Works in three Volumes. V.2. –M.: Pedagogy, 1980. -348pp.*
6. *Kaykovus, Unsurulmaoli. Kobusnoma. Compiler. M.Muloahmadov. –Dushanbe: Maorif, 1979. – 192pp.*
7. *The Law of Tajikistan Republic “On Education”. –Dushanbe, 2013. -119pp.*
8. *Sukhomlinsky V.A. Selected Pedagogical Works in three Volumes. –M.: Pedagogy, 1979. -560pp.*
9. *Zakariyo Razi Abubakr Mukhammad. Selected Works. –Dushanbe: Adib, 1989. -157pp.*
10. *Farabi, Abunaser, Social-Political Treatises. –Alma-Ata, 1973. – 430pp.*
11. *Khusayn Voizi Koshifi. Futuvvatnomai Sultoni. –Dushanbe:Adib, 1991. -320pp.*

Отражение образа учителя в педагогическом наследии персидско-таджикских мыслителей

Ключевые слова: учительская профессия, требования к учительской профессии, почтение к учителям со стороны учеников, педагогическое мастерство

В данной статье автор передаёт идеи таджикско-персидских мыслителей о сущности учительской профессии и авторитете учителей в деле обучения и воспитания школьников. Автор статьи приводит мнения таджикско-персидских мыслителей о том, что в учебных заведениях (медресе) для преподавания школьникам принимали на работу не каждого. Для того, чтобы быть принятым на работу учителем, был поставлен ряд строгих требований. В то же время в школах и медресе принимали на работу тех учителей, которые по сравнению с другими имели всесторонние знания и большой авторитет у населения. Согласно идеям таджикско-персидских мыслителей, если учитель нетребовательный, то он теряет свой авторитет у детей.

Reflection of the Teacher's Image in the Pedagogical Heritage of Persian-Tajik Thinkers

Key words: teacher's profession, requirements to teacher's profession, reverence towards teachers on the part of pupils, pedagogical mastership

The article dwells on the ideas of Persian-Tajik thinkers concerned with the essence of teacher's profession and teacher's authority in the cause of pupils' education. The author of the article adduces the opinions of the Persian-Tajik thinkers running to the effect that not all men at a running could be placed in jobs in an educational establishment (*medrese*); a number of strict requirements being enumerated. At the same time those teachers were admitted to schools who in comparison with others possessed more knowledge and enjoyed authority with population. The thinkers asserted that if a teacher is not strict enough in demanding discipline in studies from pupils he loses his authority among children.

Рочъ ба муаллиф:

Гулмадов Файз, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент, сармутахассиси Хадамоти давлатии назорат дар соҳаи маориф (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе), Тел.: (+992) 919-63-67-34

Сведения об авторе:

Гулмадов Файз, кандидат педагогических наук, доцент, главный специалист Государственной службы по надзору в сфере образования (Республика Таджикистан, г. Душанбе), Тел.: (+992) 919-63-67-34

Information about the author:

Gulmadov Faiz, Candidate of Pedagogical sciences, Associate Professor, Chief expert of the State Service on Surveillance in the sphere of education (Republic Tajikistan, Dushanbe), Tel.: (+992) 919-63-67-34